

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: ศึกษากรณีตำบลช่องสะเดา
อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

The Participation of Citizens in Community Forest Conservation:
A Case Study of Tambon Chongsadao Amphoemuang Kanchanaburi
Kanchanaburi Province

ศรีประไพร์ คุ่มศัตรา

นักศึกษา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

โทร 090-448-0614, อีเมล: Rad_2508@hotmail.co.th

Sriprapai Komstra

Student, Master of Arts, Social Science Development,
Kanchanaburi Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ตำบลช่องสะเดา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี 2) เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน 4) ศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางในการอนุรักษ์ป่าชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือประชาชน 318 คน เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้นำชุมชน 20 คน เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA และ) และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation)

ผลการวิจัย พบว่า 1) ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.96$) 2) จากการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ระดับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยภาพรวม พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับน้อย ($r = 0.16$) ผลที่ได้ยอมรับสมมติฐาน 4) ข้อเสนอแนะจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชนควร

ร่วมกันจัดทำแผน และหาแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยการจัดทำโครงการรักษาป่าต้นน้ำ
โครงการปลูกป่า โครงการบวชป่า โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน การอนุรักษ์ ความรู้ความเข้าใจ

Abstract

The study were aimed. 1) the level of participation of the community in the conservation community. Chong Sadao district Kanchanaburi Kanchanaburi 2) to compare the level of public participation in forest conservation. 3) study the relationship between cognition about community participation in forest conservation. 4) study the conservation community. And recommendations for the conservation of the forest. The population in this study. State officials And the people at the head of the household or household 318 people. The instrument used in this study was a questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, and Standard Deviation and Pearson's Correlation.

The results showed that 1) public participation in forest conservation community as a whole in the medium level ($\bar{x} = 2.96$). 2) By comparison, the participation of citizens in the community forest conservation by sex, age, education, occupation and income were found to be different. 3) is associated with a better understanding about the conservation community as a whole showed a positive correlation between a low level ($r = 0.016$) results are accepted assumptions. 4) problems and suggestions, community leaders and community members together a plan and guidelines for forest conservation community by the project. Watershed Forest Reserve Reforestation Project Forest ordination The residents took part in the conservation community forever.

Keywords: participation of citizens, conservation, cognition

บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญ ในระบบนิเวศและมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัย ป่าไม้ช่วยรักษาความสมบูรณ์ของผิวดิน ช่วยดูดซับน้ำในดินทำให้สภาพแวดล้อมเหมาะสมแก่การดำรงชีวิต ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอนุรักษ์ป่าไว้ในอัตราที่

เหมาะสม ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าในช่วงปี พ.ศ. 2536 ประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมด (เสนห์ จามริก และ ยศ สันติสมบัติ, 2549: 13) จากประโยชน์ของป่าไม้ที่มีต่อมนุษย์อย่างมากมายนุชย์จึงมีการบุกรุกทำลายป่าเพื่อหาประโยชน์จากป่าเพื่อการดำรงชีวิต ทำให้จำนวนป่าไม้ลดลงอย่างมาก ประเทศไทยมี พื้นที่ป่าเหลืออยู่เพียง 80.94 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 25.28 ของพื้นที่ประเทศไทย (กรมป่าไม้, 2549: 1- 4) จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ป่าของประเทศไทย อยู่ในขั้นวิกฤตสูญเสียพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐได้ให้ความสำคัญในการป้องกันและการทำลายป่า ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 หมวด 5 ได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลอย่างยั่งยืน

จากวิกฤติการณ์ของประเทศคนในท้องถิ่นจึงมีบทบาทในการช่วยกันแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อกำหนดวิถีชีวิตของประชาชนด้วยตัวของประชาชนเองโดยรัฐเป็นฝ่ายที่ให้การสนับสนุนตามความจำเป็น ซึ่งอาจมีหน่วยงานทำหน้าที่จัดการแตกต่างกันไป ตั้งแต่ครัวเรือน กลุ่มสถาบัน และชุมชน โดยทุกองค์กรต้องกระทำความร่วมมือกัน และต้องมีการจัดองค์กรของชุมชนอย่างเป็นระบบแบบแผนจึงจะสามารถทำให้การกระทำร่วมกันเกิดขึ้นได้ (ธีรศักดิ์ คำแสนพันธ์, 2553: 4)

จังหวัดกาญจนบุรี เป็นจังหวัดที่อยู่ทางทิศตะวันตก สภาพทั่วไปเป็นป่าและภูเขา สลับซับซ้อนเป็นจังหวัดที่อุดมไปด้วยป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ มีเนื้อที่ป่าไม้ประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ ป่าแดง ป่าไผ่ จากการสำรวจพบว่าพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดมีแนวโน้มลดปริมาณลงอย่างต่อเนื่องทุกปี เนื่องจากมีการบุกรุก การตัดไม้ทำลายป่า (สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2550 อ้างถึงใน สุรยุทธ หลิมตระกูล, 2551: 5) จากสภาพลดลงอย่างต่อเนื่องของป่าไม้ทำให้หน่วยงานรัฐทำงานแบบบูรณาการทั้งหน่วยงานภายในองค์กรและหน่วยงานภายนอกองค์กรโดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นโดยการส่งเสริมในรูปแบบป่าชุมชนเพื่อให้ชุมชนดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน(สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี อ้างถึงใน สุรยุทธ หลิมตระกูล, 2551: 5) ตำบลช่องสะเดาตั้งอยู่ในเขตปกครองของอำเภอเมืองกาญจนบุรี มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 7 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 3,568 คน มีจำนวนครัวเรือน 1,564 ครัวเรือน คนในชุมชนประกอบอาชีพ ทำไร่ รับจ้างและเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนตั้งอยู่ในเขตป่าสงวน ทรัพยากรป่าไม้ที่มีส่วนมาก คือ ป่าไผ่ ซึ่งในชุมชนตำบลช่องสะเดามีการรวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มพัฒนาอาชีพ นำเอาทรัพยากรที่เป็นผลิตผลจากป่ามาใช้ในการสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อก่อให้เกิดรายได้เสริม นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่ออนุรักษ์และรักษาทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนให้คงสภาพที่

สมบูรณ์ให้มากที่สุด โดยใช้การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการดูแลและฟื้นฟูป่าไม้ แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อเข้ามาดูแลและร่วมกันพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ฉะนั้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ของตำบลช่องสะเดา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยต้องการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ ตำบลช่องสะเดา และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าของคนในชุมชนตำบลช่องสะเดา เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และขจัดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่ออนุรักษ์ให้หมดไป หรือลดน้อยลงเพื่อเป็นการยกระดับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ในชุมชนให้เกิดความสมดุลและก่อให้เกิดความหลากหลายทางธรรมชาติจนกลายเป็นธรรมชาติที่สมบูรณ์อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน
- 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน
- 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน
- 4) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

วิธีการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้แก่ ประชาชนในตำบลช่องสะเดาทั้ง 7 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านช่องสะเดา หมู่ที่ 2 บ้านหมอเฒ่า หมู่ที่ 3 บ้านโป่งปัด หมู่ที่ 4 บ้านช่องกระทิง หมู่ที่ 5 บ้านแก่งปลากด หมู่ที่ 6 บ้านท่ากะทิ และหมู่ที่ 7 บ้านทับศิลา ในตำบลช่องสะเดา มีจำนวนครัวเรือน 1,564 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะเดา, 2555) และประชากรที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ และผู้นำชุมชน จำนวน 20 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกที่เป็นตัวแทนครัวเรือน ซึ่งสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่ายได้จำนวน 318 คน

ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน และตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมี

ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ตอนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ถึง ผู้นำชุมชน ตำบลช่องสะเดา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ขอเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัยและดำเนินการส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ขอเก็บข้อมูลและแบบสอบถามด้วยตัวเองถึงผู้นำชุมชน เพื่อช่วยติดต่อประสานงานกับสมาชิกในชุมชน เพื่อขอเก็บข้อมูลในการวิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตัวเอง ณ หมู่บ้าน ในตำบลช่องสะเดา อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้รับคืนจำนวน 318 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล และข้อเสนอแนะ ไปจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และได้แนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่เหมาะสมออกมาอยู่ในรูปแบบของโครงการ คือ โครงการรักษาป่าต้นน้ำ โครงการปลูกป่า โครงการบวชป่า เพื่อให้ประชาชนได้ปฏิบัติร่วมกันอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

วิเคราะห์และประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน และการทดสอบสมมติฐาน มีดังนี้ ข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยการวิเคราะห์แจกแจงความถี่ และร้อยละ พร้อมนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง การวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ใช้การวิเคราะห์ร้อยละ พร้อมนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง ส่วนพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของประชาชน ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รายชื่อ รายด้าน และภาพรวมพร้อมนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ผลการทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) การหาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ข้อเสนอแนะและแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้นำชุมชนเพื่อทำประชาคมกำหนดแนวทางที่เหมาะสมออกมาในรูปแบบโครงการ เช่น โครงการรักษาป่าต้นน้ำ โครงการปลูกป่า โครงการบวชป่า

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุมากกว่า 40 ปี จำนวน 178 คน มีอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ระหว่าง 5,001-10,000 บาท มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน ระดับการศึกษามากที่สุดคือ ระดับประถมศึกษา และส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนตั้งแต่เกิด ระยะเวลา มากกว่า 29 ปี และส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งสถานะ

ทางสังคมในปัจจุบัน และ 2) ระดับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน จากการศึกษาพบว่า ระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จำนวน 277 คน คิดเป็นร้อยละ 87.10 รองลงมาคือ ปานกลาง จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 12.90 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยภาพรวม	จำนวนคน	ร้อยละ
เข้าใจมาก (13 - 20 คะแนน)	277	87.10
เข้าใจปานกลาง (6 - 12 คะแนน)	41	12.90
เข้าใจน้อย (1- 7 คะแนน)	0	0
รวม	318	100.00

ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน จากการศึกษาพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.96$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ด้านการปฏิบัติ มากที่สุด ($\bar{x} = 3.17$) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{x} = 3.07$) ด้านการมีส่วนร่วม ในการติดตามประเมินผล ($\bar{x} = 2.83$) และด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{x} = 2.75$) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยภาพรวม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับพฤติกรรม
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.07	0.99	ปานกลาง
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.17	0.89	ปานกลาง
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	2.75	0.86	ปานกลาง
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล	2.83	0.96	ปานกลาง
ภาพรวม	2.96	0.78	ปานกลาง

ผลการทดสอบสมมติฐาน จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ในภาพรวม พบว่า ค่าความสัมพันธ์ เท่ากับ 0.09 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน ในทางบวก ระดับน้อย ($r = 0.16$, $\text{sig} = 0.00$) ผลที่ได้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเพิ่มขึ้นจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เพียงด้านเดียว ($r = 0.16$)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

พฤติกรรมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน (r)	Sig	แปลผลระดับความสัมพันธ์
ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	0.11	0.06	ไม่มีความสัมพันธ์
ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	0.08	0.17	ไม่มีความสัมพันธ์
ด้านการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	-0.04	0.49	ไม่มีความสัมพันธ์
ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล	0.16*	0.00	มีความสัมพันธ์ระดับค่อนข้างต่ำ
ภาพรวม	0.09	0.09	ไม่มีความสัมพันธ์

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ แนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชน และข้อเสนอแนะ จากเจ้าหน้าที่รัฐและผู้นำชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการทำประชาคม สรุปแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนได้ในรูปแบบโครงการ ดังนี้ โครงการรักษาป่าต้นน้ำ โครงการปลูกป่า โครงการบวชป่า เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักต่อการรักผืนป่า ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำ เป็นแหล่งอาหารทางธรรมชาติ ที่เกื้อกูลกันทำให้ผืนป่าอุดมสมบูรณ์ โดยการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น และมีข้อเสนอแนะ โดยมีผู้รับผิดชอบเป็นแกนนำกิจกรรม และให้ประชาชนมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติด้านการรับผลประโยชน์ ด้านติดตามประเมินผล เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

กลุ่มประชาชนมีระดับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนา นำไปสู่การเก็บกัก การฟื้นฟู และตระหนักถึงการอนุรักษ์ผืนป่า ที่อยู่อาศัยให้คงอยู่ อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับแนวคิดของ สหัชยา วิเศษ (2550: 128)

ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนมีส่วนร่วมใน ด้านการปฏิบัติ มากที่สุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การติดตามประเมินผล และการมีส่วนร่วม ด้านการรับผลประโยชน์ในระดับน้อยที่สุดทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาสินี กัญวิทย์โกศล (2550: 59) เป็นเพราะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ขาดความเอาใจใส่จริงจังในเรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชน และอาจประชาสัมพันธ์หรือการได้รับข่าวสารไม่ทั่วถึงเพราะการได้รับข่าวสารเป็น การสร้างแรงกระตุ้นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนได้มาก หากการได้รับข่าวสารไม่ทั่วถึงจะส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิญญู จรรย์พันธ์ และคณะ (2550: 67)

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากที่สุด จะเห็นได้ว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการปลูกป่า ร่วมป้องกันไฟป่าและร่วมแก้ปัญหาทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนและสอดคล้องแล้วร่วมกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในเขตพื้นที่และนอกเขตพื้นที่ ร่วมกับหน่วยงานองค์กรภายนอกและภายในจัดกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของ พิระพงษ์ พงษ์วัฒนกุล (2551: 59) ที่พบว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โดยที่ประชาชนได้ริเริ่มวางแผน ติดตามตรวจสอบ และแก้ไขปัญหาการอนุรักษ์ป่าชุมชน และ ตักเตือนผู้กระทำความผิดกฎระเบียบป่าอนุรักษ์ นำเสนอความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย วิริภิมย์กุล (2553: 75)

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ระดับความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน พบว่า ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ในทางบวก มีความสัมพันธ์ในระดับน้อย ($r = 0.16$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยรัตน์ วงศ์ฟู (2550: 73) แสดงให้เห็นได้ว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเพิ่มขึ้นก็ย่อมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนมากขึ้น ผลที่ได้ยอมรับสมมติฐาน เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์เป็นรายด้านพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ด้านการติดตามประเมินผลมีความสัมพันธ์ค่อนข้างต่ำ ส่วนด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติ และด้านรับประโยชน์ไม่มีความสัมพันธ์กัน ($r = .09$) สอดคล้องกับการศึกษาของ สรรเสริญ ทองสมนึก (2550: 86) พบว่า ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในทางบวก แสดงให้เห็นว่าถ้าประชาชนมีความเข้าใจในด้านการติดตามประเมินผล เพิ่มขึ้นจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การสนทนากลุ่ม พบว่า การประชาสัมพันธ์เรื่องต่าง ๆ ไม่ทั่วถึง ไม่มีการแจ้งนโยบายการอนุรักษ์ป่า ขาดความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปกรณ์ ปริยากร (2550: 73) ที่พบว่าสาเหตุของปัญหาคือประชาชนไม่รู้ขาดการให้ความร่วมมือ ขาดจิตสำนึก อาจมาจากขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง เมื่อประชาชนไม่มีความรู้และขาดข้อมูลข่าวสารจึงไม่มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาดังกล่าว

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ประชาชนในตำบลช่องสะเดา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า ในด้านการติดตามประเมินผล ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติ และด้านการรับประโยชน์ ไม่มีความสัมพันธ์กัน นั่นอาจเป็นเพราะว่าการมีความรู้ความเข้าใจอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าได้ถูกต้อง ต้องมีปัจจัยทางด้านอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย สาเหตุจากขาดการประชาสัมพันธ์ ไม่มีความรู้ความเข้าใจ ควรจัดกิจกรรมเสริมความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ตลอดจนให้ความรู้และสร้างความเข้าใจกับประชาชน ควรจัดสนทนากลุ่มการมีส่วนร่วมและบอกวิธีในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และจัดกิจกรรมให้

มากขึ้นเป็นระยะ ประชาชนมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในระดับปานกลาง ดังนั้นผู้นำชุมชนควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยจัดกิจกรรมและกำหนดนโยบายที่สามารถทำให้ทุกฝ่ายปฏิบัติร่วมกันได้ ทั้งในด้านการจัดกิจกรรม ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป ควรนำผลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม จากการทำประชาคม แนวทางหรือข้อเสนอแนะ เพื่อการทำวิจัยต่อเนื่อง ได้แนวทางที่เหมาะสมออกมาอยู่ในรูปแบบของโครงการ คือโครงการ รักษาป่าต้นน้ำ โครงการปลูกป่า โครงการบวชป่า ให้ประชาชนได้ปฏิบัติร่วมกันอย่างจริงจัง และต่อเนื่องตลอดไป

บรรณานุกรม

- ชัยรัตน์ วงศ์ฟู. (2550). ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของราษฎรบ้านป่าแดงในการจัดการป่าชุมชน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธีรศักดิ์ คำแสนพันธ์. (2553). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าโสกรังของประชาชนกับองค์การบริหารตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆพิสัย จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ป่าไม้, กรม. (2549). สถิติป่าไม้ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้า พรินต์.
- ปกรณัม ปรียากร. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล
- พิระพงษ์ พงษ์วัฒนกุล. (2551). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหมอนนางอำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิยุทธ์ จำรัสพันธ์ และคณะ. (2550). รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการป่าไม้ชุมชนโดยองค์ท้องถิ่น. โครงการวิจัยวนศาสตร์ชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิลาสินี กัยวิทย์โกศล. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษามูลนิธิกระทายในดวงจันทร์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม) เชียงใหม่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมชาย วิริกรรมกุล. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา: ป่าชุมชนบ้านโคกสันติสุขตำบลวังหมี่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุรยุทธ หลิมตระกูล. (2551). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- เสน่ห์ จามริก และ ยศ สันติสมบัติ. (2549). ป่าชุมชนในประเทศไทย แนวทางการพัฒนาเล่ม 2

ป่าชุมชนภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

สรสรเสริญ ทองสมนึก. (2550). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน อำเภอเมือง
จังหวัดลำพูน.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม)
เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สหัทยา วิเศษ. (2550). **ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ การศึกษาเฉพาะ
กรณีกลุ่มฮักป่าศรีถ้อย ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา.** วิทยานิพนธ์ สังคม
สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต(พัฒนาชุมชน). กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.